

УДК 69.003:658.152

РОЗРОБКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА БАЗІ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НОРМУВАННЯ ВИТРАТ DEVELOPMENT OF EFFICIENCY CONTROL SYSTEM IN BUILDING ENTERPRISE ON THE BASE OF MODERN METHODS IN RATIONING COSTS

Герасимова О.Л.

кандидат технічних наук,
доцент кафедри обліку, економіки та управління персоналом,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Стаття присвячена розробці системи управління результативністю підприємства в умовах невизначеності внутрішнього та зовнішнього середовища. Розроблено методику розрахунку впливу зміни структури витрат будівельного підприємства на показник рентабельності. Показані граничні значення співвідношень постійних та змінних витрат, які можуть негативно вплинути на ефективність виконаних робіт.

Ключові слова: управлінські рішення, прибутковість, постійні витрати, змінні витрати, кошторисна вартість, потенціал підприємства, внутрішнє та зовнішнє середовище, антикризове управління.

Статья посвящена разработке системы управления результативностью предприятия в условиях неопределенности внешней и внутренней среды. Разработана методика расчета влияния изменения структуры затрат строительного предприятия на показатель рентабельности. Показаны предельные значения соотношений постоянных и переменных затрат, которые могут негативно повлиять на эффективность выполненных работ.

Ключевые слова: управленческие решения, прибыльность, постоянные затраты, переменные затраты, сметная стоимость, потенциал предприятия, внутренняя и внешняя среда, антикризисное управление.

The article is dedicated to the development of efficiency control system of enterprises in the conditions of external and internal environment instability. It's developed the methodic of calculation in changes in the expenses structure of the building enterprise to the profitability indicator. It's shown the max values in correspondence of fixed and variable expenses which may negatively influence to the carried out works efficiency.

Keywords: management decisions, profitability, fixed expenses, variable expenses, estimated cost, enterprise potential, internal and external environment, anticrisis administration.

Постановка проблеми. Частково логіка управління піддається формалізації, тому роботи по моделюванню результативності використання потенціалу підприємства носять прогресивний характер. Але область управління ніколи не буде повністю формалізована. Більш того, багато що в управлінні взагалі не може бути охоплено правилами, законами та принципами. В сучасний період

ефективність формування потенціалу підприємства залежить від здатності своєчасно адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Компанії повинні оволодіти гнучкістю щодо управління бізнес-процесами, тобто вміти своєчасно реагувати на змін ситуації на світовому, внутрішньому чи галузевому ринках.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми нега-

тивного впливу економічної кризи на формування потенціалу підприємств присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних економістів. Аналіз проведених досліджень показує, що негативний вплив на динаміку кризи, її глибину та наслідки надають не тільки об'єктивні, але й суб'єктивні фактори, в першу чергу, недосконалість структури та методів управління. Як відмічають А. Денисов та С. Жданов, «уровень экономического управления непосредственно на предприятиях не соответствует современным требованиям, рыночным условиям по оперативности и обоснованности принимаемых решений» [3, с. 4]. Автори розробили універсальний інструмент управління розвитком підприємства на базі нормування змінних витрат та фіксованого рівня прибутковості. Проблеми недосконалості управлінських підходів щодо управління результативністю в умовах турбулентної економіки були розглянуті в роботах В. Анфілатова, Є. Ванієвої, Г. Клейнера, Ф. Найта, Л. Шинкарука [1; 2; 4; 5; 8]. Втім, формування потенціалу для кожного підприємства є унікальним явищем, тому розробка довгострокової стратегії розвитку потребує прийняття адекватних управлінських рішень з врахуванням специфіки ціноутворення та організації виробництва.

Постановка завдання. Метою роботи є розробка системи управління результативністю потенціалу підприємства в умовах невизначеності внутрішнього та зовнішнього середовища щодо зміни рівня прибутковості, внаслідок виникнення чинників, які впливають на співвідношення витрат.

Викладення основного матеріалу дослідження. В результаті попередніх досліджень автором були отримані формули (1, 2), які дозволяють враховувати вплив зміни співвідношення постійних та змінних витрат на показники результативності використання потенціалу підприємства, що в подальшому може позначитися на стабільності виробничо-економічних процесів.

$$P = \frac{Kв}{Bз} \left(\frac{1}{1 + \frac{Bн}{Bз}} \right) - 1, \quad (1)$$

$$\frac{Bн}{Bз} = \frac{Kв}{Bз} \left(\frac{1}{1 + P} \right) - 1, \quad (2)$$

де $Bп$ – постійні витрати; $Bз$ – змінні витрати; $Kв$ – кошторисна вартість; P – рентабельність.

Позначимо відношення $\frac{Kв}{Bз} = \alpha$; $\frac{Bн}{Bз} = \beta$, тоді формули (1), (2) приймають вигляд

$$P = \alpha \left(\frac{1}{1 + \beta} \right) - 1, \quad (3)$$

$$\beta = \alpha \left(\frac{1}{1 + P} \right) - 1. \quad (4)$$

Наведемо у табличній формі (табл. 1) результати співвідношень $\frac{1}{1 + \beta}$, $\frac{1}{1 + P}$, в разі зміни показника α та P з інтервалом в одну десятку.

Результати табл. 1 можливо застосувати в подальших розрахунках впливу співвідношення постійних та змінних витрат на результативність виробництва.

Результат формули (3) буде дорівнювати нулю в тому разі, коли $\alpha=1$, $\beta=0$, тобто для показника α мінімальним граничним значенням є величина більша за одиницю (в нашому випадку 1,1).

Таблиця 1
Розрахунки результатів співвідношень для різних показників α та P

α	P	Результат співвідношення $\frac{1}{1 + \beta}$, $\frac{1}{1 + P}$
0,1	0,1	0,909
0,2	0,2	0,833
0,3	0,3	0,769
0,4	0,4	0,714
0,5	0,5	0,666
0,6	0,6	0,625
0,7	0,7	0,588
0,8	0,8	0,555
0,9	0,9	0,526
1	1	0,5
1,1	1,1	0,476
1,2	1,2	0,455
1,3	1,3	0,435

Показник співвідношення постійних та змінних витрат також повинен бути більшим за одиницю, оскільки без постійних витрат навряд чи можна представити

собі існування будь-якої сучасної будівельної організації. Сумнівною є можливість перевищення постійних витрат над змінними, це можна уявити лише в разі призупинення діяльності.

В разі не перевищення рентабельності 100% та зміни показника $1,1 < \alpha < 2,2$, при $\beta = 0,1$ рентабельність буде змінюватися в наступних межах (рис. 1).

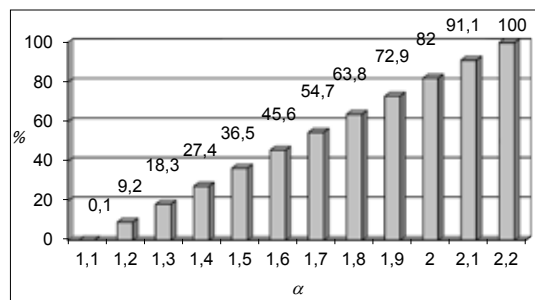

Рис. 1. Схема залежності рентабельності від показника α

Тобто, чим більше обсягів виконаних робіт приходиться на одиницю змінних витрат, тим більш рентабельною є здана продукція. Якщо навпаки $\alpha = 2,2$ (є постійною величиною), $0,1 < \beta < 1,2$, тоді спостерігатиметься наступна динаміка (рис. 2)

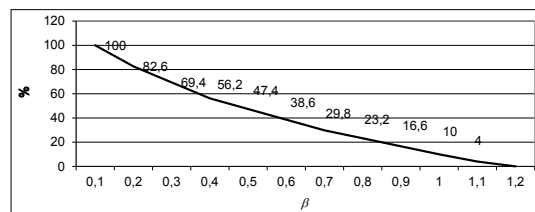

Рис. 2. Схема залежності рентабельності від показника β

В такому разі, збільшення питомої ваги постійних витрат у співвідношенні β приводить до зменшення рентабельності виробництва. В разі, якщо рентабельність є постійною величиною, наприклад: 3, 4, 5 або 6 %, а показник β змінюється в наступних межах: $0,1 < \beta < 1$, тоді для збереження результату формули (3) повинен змінюватися показник α . Тобто, при збільшенні постійних витрат, для збереження встановленого рівня рентабельності, треба збільшити обсяги виконаних робіт по відношенню до змінних витрат за закономірностями, що наведені на рис. 3.

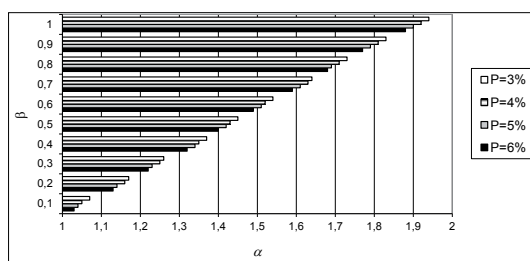

Рис. 3. Схема залежності рентабельності від показників α та β

Витрати підприємства, особливо в період кризи, слід розділяти не тільки на постійні та змінні (чи прямі та непрямі), а на постійні, змінні та ті, що регулюються.

В західній економічній теорії нормальний прибуток розглядається як визначена винагорода підприємців за виконання ними підприємницьких функцій через що він розглядається як елемент витрат виробництва. Економічний прибуток трактується як критерій реальної прибутковості підприємця. Вважається, що для підприємницької діяльності не настільки важливою є величина розрахункового прибутку, як величина економічного, що показує наскільки розрахунковий прибуток перевищує нормальний [3].

В закордонних фірмах доволі розповсюджений метод прямих (скорочених) витрат, коли здійснюється облік тільки змінних витрат, постійні ж відносяться безпосередньо на прибуток, з якого вони відраховуються до оподаткування. В даному випадку всі умовно-змінні витрати розглядаються як прямі, інші – відносяться на фінансові результати. В США сума прибутку в кошторисах окремим рядком не показується, вона автоматично включається в накладні витрати. Таким чином підприємці приховують свій прибуток в ціні продукції.

Для того, щоб ефективність діяльності виконавця робіт знаходилася у залежності від ефекту та собівартості робіт варто розглянути декілька підходів до визначення прибутку, що існують у світовій практиці. З точки зору інвестора було б більш вірним розглядати нормальний прибуток як винагороду та елемент витрат, що дозволило би вивести з тіні значні доходи підприємців та легалізувати фінансові потоки у будівництві.

Отже, визначення суми прибутку в

проектно-кошторисній документації та фінансовій звітності може призвести до розбіжностей у визначенні показників ефективності. Крім цього, замовнику важко контролювати витрати підрядника, особливо непрямі, тому доцільно розглянути широковживані у закордонній практиці поняття розрахункового, нормального та економічного прибутку (рис. 4).

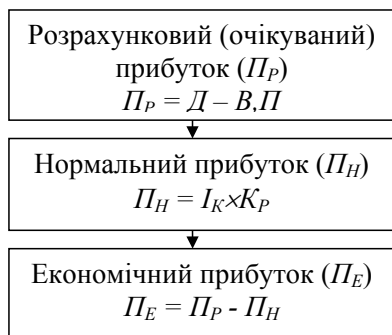

Рис. 4. Схема визначення розрахункового, нормального та економічного прибутку від інвестиційної діяльності

Д – доходи від діяльності; В,П – величина витрат, включаючи податки; Ік – величина інвестованого капіталу; КР – коефіцієнт рентабельності; ПВ – валовий прибуток

В ті чи інші моменти розвитку ринку або бізнес-процесів підприємства, співвідношення витрат по-різному впливає на показники результативності використання потенціалу підприємства. Антикризове управління підприємством з позиції стійкого розвитку повинне розглядати можливість підвищення ефективності цього процесу з врахуванням економії на масштабах виробництва. Також є доречним використання одного з популярних інструментів розвитку бізнесу, таких як метод прямих (змінних, скорочених) витрат, що дозволяє спростити калькулювання собівартості робіт та знайти варіанти управлінських рішень, виходячи із залежностей між постійними та змінними витратами.

Інформація, яка закладається в проєкт щодо його вартісних параметрів постійно змінюється, це ускладнює інтерпретацію отриманих даних, які базуються на вхідних даних проєкту. Вся отримана та проаналізована інформація

повинна стікатися в одну точку – оцінку рентабельності.

Вплив факторів зовнішнього середовища на діяльність будівельної компанії залежить не тільки від успішності менеджменту будівельної компанії. Інформацію про стан зовнішнього середовища керівникові отримати ще важче, чим інформацію стосовно внутрішнього стану підприємства. Треба дослідити тенденції розвитку ринку, використовуючи при цьому власні джерела інформації про стан профільної галузі, розробити довгострокові економічні прогнози.

Зарубіжний досвід калькулювання витрат за змінними (прямими) затратами дозволяє в період кризи коректувати постійні та змінні витрати в управлінській звітності підприємства з метою його виживання та успішного розвитку.

Скористаємося формулою визначення валового прибутку в США:

$$\begin{aligned} \text{ВАЛОВИЙ ПРИБУТОК (ПОКРИТТЯ)} &= \\ &= Ц - \text{Сума прямих витрат;} \\ \text{ВАЛОВИЙ ПРИБУТОК} &= \text{НЕПРЯМІ} \\ &\text{ВИТРАТИ (постійні витрати) + НОРМА} \\ &\text{ПРИБУТКУ.} \end{aligned}$$

Змінні витрати = Прямі витрати.

Цей метод дозволяє розглядати виробничу собівартість виключно як змінні витрати. Використання методу дозволяє отримувати максимальні прибутки з врахуванням завантаження потужностей підприємства. Наприклад, в період економічного зростання частину постійної заробітної плати, орендні платежі переводять в змінні витрати для максимізації прибутку, а в разі погіршення ринкової ситуації, коли обсяги робіт зменшуються, постійні витрати переводяться в змінні.

Висновки з проведеного дослідження. Останні роки, водночас із кількістю заморожених об'єктів зростали й постійні витрати на їх утримання, що приводило до зміни оцінки вартості по завершенні. Як відомо, зміна обсягів будівельно-монтажних робіт приводить до відносного скорочення (при їх зростанні) чи збільшення (при скороченні) умовно-постійних витрат. Питома вага умовно-постійних витрат для кожної будівельної організації є різною, тому важко знайти функцію впливу співвідношення

постійних та змінних витрат на прибутковість будівельно-монтажних робіт.

В роботі показана методика розрахунку впливу зміни структури витрат будівельного підприємства на показ-

ник рентабельності. Показані граничні значення співвідношень постійних та змінних витрат, які можуть негативно вплинути на прибутковість виконаних робіт.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Анфилатов В.С. Системный анализ в управлении / В.С. Анфилатов, А.А. Емельянов, А.А. Кукушкин – М.: Финансы и статистика, 2002. – 368 с.
2. Ваниева Э.А. Факторы, влияющие на экономическую устойчивость строительных предприятий / Э.А. Ваниева // Экономика: проблемы теории та практики. – Т.ІІІ. – Дн-ськ: ДНУ, 2006. – С. 715-721.
3. Денисов А.Ю. Экономическое управление предприятием и корпорацией / А.Ю. Денисов, С.А. Жданов – М.: Изд-во «Дело и сервис», 2002. – 416 с.
4. Клейнер Г.Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегия, безопасность / Г.Б. Клейнер, В.Л. Тамбовцев, Р.Л. Качалов – М.: Экономика, 2000. – 288 с.
5. Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль: Пер. с англ. / Ф.Х. Найт: Дело, 2003. – 224 с.
6. Полищук С. Природа расходов в системах калькулирования / С. Полищук, А. Литман // Управленческий учет и бюджетирование. – 2009. – № 11. – С. 6-9.
7. Тымкив К. Транспортный узел. Битва за Киев / К. Тымкив // Корреспондент. – 2010. – №43. – С. 33-35.
8. Шинкарук Л.В. Макроекономічні передумови та перебіг економічної кризи в Україні / Л.В. Шинкарук // Економічна теорія. – 2010. – № 2. – С. 48-52.